

EGY RIPIORT ÚJRAKÖZLÉSE: A SZIKLAI-ÜGY

Perújrafelvétel (IV.)

Fazekas Eszter és Móza Katalin újságírók a rendszerváltás idején, 1990-ben tették közzé a Budakeszi közvéleményét máig izgató, s a mai napig megnyugtatóan le nem zárt Sziklai-ügyről az eddig készült legalaposabb oknyomozó riportot. A cikk újraközlésével adózunk 1956 ötvenedik évfordulójának, és a Budakeszin élt, de időközben elhunyt Fazekas Eszter kolléganőnk emlékének.

A két özvegy

Takács Kálmán a rákoskeresztúri temető 301-es parcellájában, a 18. sor 9. sírjában fekszik. Közös nyughelye a Sziklai-perben ugyancsak halálra ítélt *Bokor Jánossal*. Az ítéletet 1958. november 6-án hajtották végre. Az élet furcsa játéka, hogy *Barabási Ferenc* egykori házában mások mellett ma Takács Kálmán volt felesége lakik. Sírva fakad, amikor megtudja, mi járatban vagyok.

– Igen, Kálmánt is 1957 februárjában, éjszaka vitték el. Ál munkából riasztottak föl.

Hosszú szünet, s az asszony hol engem néz, hol kifelé az ablakon, a sötétbe. Zavartan babrálja a lében a konyharuhát. Kérdezgetem, de éppen csak hogy válaszol. Még mindig nagyon fél.

– Beszélőn? Hát csak családi dolgokról esett szó. Ott álltak az örök. Igen, nagyon le volt fogyva, de verés nyomát nem látam rajta. A tárgyalásokon? Hát csak egyre mentem el. Dolgoznom kellett. Aztán a férjem tudtával, az ő beleegyezésével beadtam a válpert. – Nehéz csönd telepszik a pici konyhára.

Fenntartja a véleményét

– Nem, nem éltünk rosszul. Szerettük egymást, boldogok voltunk.

A válasz hamar ment, kimondása után az asszony elhagyta a férje nevét. Rövid ideig még dolgozhatott Budakeszin, a kis cukrászdában, de aztán elhelyezte a vendéglátó-vállalat Törökbálintra. Majd onnan is mennie kellett. Pestre járt munkába, majd évek múlva újra férjhez ment.

– Borzasztó nekem erről beszélni – szakad ki belőle. – Még a rehabilitációt is a Győrben élő sógorom intézte...

Sziklai Sándor özvegyét telefonon hívtuk föl, hogy találkozót kérjünk tőle. Elmondtuk: az 1956-os budakeszi eseményekről, férje és édesapja haláláról írunk. Szóba hoztuk, hogy ismerjük a Lobogó élet című, a férjéről írt könyvét. Megkérdeztük, fenntartja-e, amit 1984-ben közölt,

nevezetesen, hogy „*ellenforradalmi banditák, fasiszta ribancok, volksbundisták ölték meg az édesapját, és kínozták halálra a sebesült férjét az utcán*”. Sziklai Sándorné azt válaszolta, hogy fenntartja, ezt állítja ma is. Itt most egy párbeszéd következne: az ezredes özvegyével folytatott telefonbeszélgetésünk leírása. Hiszen azért kerestük meg, hogy személyes találkozót kérjünk tőle. Erre azonban nem vállalkozott. Mivel semmiképpen sem szerettük volna az özvegy megkérdezése nélkül közzétenni a cikksorozatot, ezért határoztunk úgy, hogy a telefonbeszélgetés szövegét vetjük papírra. A kézirat ezen részének másolatát a Pest Megyei Hírlap főszerkesztője egy levél kíséretében megküldte Sziklai Sándornénak.

Nem nyilatkozott

Az özvegy válaszelevelében nem járult hozzá a vele folytatott telefonbeszélgetés nyilvánosságra hozatalához. Nem azért, mint ha az, amit leírtunk, nem felelt volna meg a valóságnak. Ezt nem állította, hanem, hogy „*Ezen, számomra váratlan telefonbeszélgetés során én kijelentettem, hogy nem nyilatkozom. Ily módon meglepetésszerű telefonhívás alapján készített, töredezett, zaklatott, hézagos és nagyon felszínes feljegyzés nem azonos egy nyilatkozattal*”. Ha Sziklainé vállalja a beszélgetést, egy sor olyan kérdésre tudott volna válaszolni, ami az ügygel való ismerkedésünk során, a megkérdezettel elbeszélései alapján bennünk megfogalmazódtak. Ezekre az özvegy mint az ügynek, ha nem is a szemtanúja – hiszen október 25. és november 1. között nem is járt Budakeszin – részvevője, szenvedője válaszolhatott volna. Levele nyomán úgy tűnt fel, esetleg mégis csak létrejöhetne a személyes találkozó. Főszerkesztőnknek írt levelében ugyanis Sziklainé így fogalmaz: „*nagyon szeretnék élni azzal a lehetőséggel, amelyet ön telefonon és levélben is tett, hogy a sorozat befejezése után álláspontra önök nyilvánosságra hozzák. Abban reménykedem, hogy személyesen is találkozhatunk*”. A lap november 20-án két le-

hetőséget ajánlott fel Sziklai Sándornénak arra, hogy az időközben közölni kezdett cikksorozathoz észrevételeket fűzzön, álláspontját kifejtse. Akár úgy, hogy személyesen találkozik a szerzőkkel, válaszol kérdéseikre, akár úgy, hogy közlése az ügy megítélése szempontjából fontosnak tartott dokumentumait. Szívesen beszélgettünk volna azokkal a tanúkkal is, akikről ama bizonyos, első telefonbeszélgetésünk alkalmával szólt. A másik felkínált lehetőség szerint a cikksorozat befejezése után egy héten belül változatlan formában közöljük az általa írt hozzászólást.

Fájdalmas sebek

Elevenek és holtak joga

A peranyagot, a Budakeszin lábra kapott legendákat és kései vallomásokat összevetve, számunkra sem egyértelmű minden. Számos ellentmondás adódik, ami kérdések megfogalmazására ösztönzi az újságírókat.

Nem mondható ki minden kétséget kizáróan például, hogy mikor és hogyan halt meg Kiss Lajos. Ha a vádirat szerinti kettős öngyilkosság hipotéziséből indulunk ki, akkor Fehér Istvánnak három lövést kellett volna hallania, de ő csak kettőről tesz említést a levelében. És a legendák is egyöntetűen két lövésről szólnak. Fehér István arról a lövésről ír, amelyet Sziklai adott le Máriytra (ez a tény a peranyag alapján is megáll), és arról, amellyel az ezredes a saját életét oltotta ki. Fehér István Kiss bácsi hangját hallotta, amikor a házhoz ment. De arról nem tesz említést, hogy látta volna a férfit élve. Kiszólhatott neki tehát Kiss bácsi, de akár a házban tartózkodó Sziklai is. Fehér vallomása nem vág egybe Ostoros doktor állításával, miszerint Kiss Lajos órákkal korábban távozhatott az élők sorából, mint az ezredes. De ha mégis az orvosnak és a vele egybehangzóan nyilatkozóknak hiszünk, akkor sem tudjuk megállapítani, milyen indokok készítették volna Sziklai Sándort apósa életének a kioltására. Azt ugyanis senki sem állította, hogy rossz viszonyban lettek volna. Csak arról tettek említést a budakesziek – és ez is csak feltételezés –, hogy Kiss bácsi a család után akart menni. Azon se lehet utólag csodálkozni, hogy ez egyáltalán megfogalmazódott, hiszen a szóbeszéd szerint az idősebb férfival toleránsabbak voltak, jobban tisztelték, mint az ezredes. Holttestét sem gyalázták meg, mint Sziklaiét. Hogy rá miért ez a sors várt? Ezt sem tudni pontosan, csak a le-

gendákból. Ezek szerint a katonatiszt képviselt markánsabb politikai elveket, és állítólag valaki megtalálta a zsebében a kiugróan magas fizetésről tanúskodó bérjegyzéket, ami felbőszítette a tömeget.

Balta vagy pisztolya

Ostoros doktor magára vállalta a baltalegenda költését, és ezt a legendát az özvegy könyvében átveszi, állítva: fejszével oltották ki édesapja életét. Ugyanakkor a Sziklainéval folytatott telefonbeszélgetésünk során – amikor utaltunk a vádiratban szereplő kettős öngyilkosságra – azt mondta az özvegy, hogyan is lett volna öngyilkos az apja, amikor balkezes volt, de jobbról érte a golyó. Balta vagy lőfegyver végzett hát Kiss Lajossal? Ebben a kérdésben azonban összevág a doktor úr és Fehér István vallomása, miszerint lőfegyver volt a gyilkos eszköz. Tény viszont az is, hogy a szobában mindketten láttak egy baltát. Tisztázni való kérdés továbbá, hogy igazából ki volt, és miért jött Budakeszire a jugoszláv asszony, s miért nem távozott azonnal az események után. Eredeti levelét miért őrzi állítólag Sziklainé, s miért nincs benne a peranyagban? Miért nem követtek

el mindent a bírák, hogy ezt az asszonyt – mint koronatanút – kihallgathassák legalább egy tárgyaláson? Miért fogadták el az aláírás nélküli, szerb nyelvű papíroست, illetve fordítását?

Ha hihetünk a vádiratnak, akkor Sziklai Sándor öngyilkos lett. A hivatalos verzió szerint erre az indítékot az „ellenforradalmárok” megjelenése, öngyilkosságra való kényszerítésük adott. Ám oka lehetett az is, hogy rálőtt Máriy Lászlóra, s talán már korábban is használta a fegyvert. Cikksorozatunk szereplői azt vallották, hogy nem élt, amikor az utcára vonszolták. De ennek ellenkezőjét állítja ma is az özvegye. Szerinte – és peranyag megállapítása szerint is – a gránát szorítógyűrűje okozta Sziklai sérülését. De ennek ellentmond a vádirat, amiben öngyilkosság szerepel. És ezt állítják a budakeszi szemtanúk is.

Robbant-e gránát?

Ők egyébként egybehangozva vallják, hogy a fiatalok fegyver nélkül mentek a Sziklai-házhoz. Igaz ugyan, arra, hogy miért, különböző verziókat hallhattunk: a pártház kulcsát (ahol a fegyvereket őrizték), vagy

magukat a fegyvereket, avagy Sziklai szolgálati pisztolyát akarták.

Ekkor vették le a házról a nemzeti színű lobogót, mondván: nem illik az oda. *Schrödel Mária*t találta ezért bűnösnek a bíróság, 15 évek kapott érte.

A peranyag, *Hollósi Ervin* könyve és az özvegyé szerint a fiataloknak volt gránátjuk, amit be is dobtak a házba, s ez sebesítette meg Sziklait. De valóban gránáttal felszerelve mentek-e oda? Ha hihetünk a vallomásoknak, akkor semmiképp. És ha elfogadjuk a pártatlan véleménynyilvánító Ostoros doktor állítását, aki nem volt vádlottja a pernek, és mint háziorvost hívták oda, akkor gránáttól nem származhatott az ezredes sebesülése. Ugyanakkor az özvegy állítása szerint fotódokumentum van a szobáról, ahol a gránát fölrobbant, bár ezt a képet mi nem láttuk. Több tanú viszont egybehangozva és határozottan állítja, 1956 október 26-án a Sziklai-házban semmilyen nyoma nem volt gránátrobbanásnak. De nem láttuk a fotót a peranyaghoz mellékelve sem, holott bizonyíték erejű lett volna Sziklai Sándor sebesülésének vagy halálának okát tisztázni.

A cikksorozat újraközlését ezennel befejeztük, a teljes anyagot hamarosan az interneten olvashatják.

FEJEZETEK A BUDA KÖRNYÉKI ÁFÉSZ TÖRTÉNETÉBŐL

A kistérség anno

A Budakörnyéki Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet történetének megértéséhez nem árt áttekinteni azt a tájegységet, amit tágabb értelemben Buda-környéknek nevezünk, és ami a Budai-hegységéből, a Pilisvörösvári-völgyből, a Duna-mentéből, a Mezőföld északi részéből, a Nagykovácsi-, a Pesthidegkúti-, a Budakeszi-, a Budaörsi- és a Zsámbéki medencéből, a Tényi- és az Érd-Sóskúti-fennsíkbeli tevédik össze.

E nagy kiterjedésű tájegység huszonöt nagyobb és kisebb településén közel kétszáz-ezer állandó lakos él, s e terület jelentős részéhez köthető a Szövetkezet tevékenysége. Itt szolgálta évtizedeken át a tag-

ság és a lakosság szükségleteinek kielégítését.

Gondolom, ma már sokan nem is tudják, hogy a Budakörnyéki ÁFÉSZ működési területéhez tartozó huszonöt település 1945-ig két korábbi, különálló vármegyéhez: Pest-Pilis-Solt-Kiskun, illetve Fejérmegyéhez tartoztak, továbbá azt, hogy ez a huszonöt település az előbb említett vármegyék öt járásához, az adonyi, a biai, a központi, a pomázi és a váli járásához tartoztak.

A magyar közigazgatást és településhálózatot érintő, a második világháború utáni első változtatás nyomán a Fejérmegyéhez tartozó Diósd, Érd, Pusztazámor, Sóskút, Tárnok és Százhalombatta te-

lepüléseket Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez csatolták.

1949-ben a huszonöt települést magában foglaló földrajzi területet Budakörnyéki járásnak nevezték el, ami később Budai járásra változott. A budapesti agglomeráció területét az 1977-es kormányhatározat negyvennégy településben határozta meg, s ez a térség volt az akkor már Pest nevet viselő megye legsűrűbben lakott térsége, viszonylag fejlett iparral, korszerűsödő infrastruktúrával.

Az akkori Budai járás területéről Budakeszi, Budaörs, Diósd, Érd, Nagykovácsi, Solyvár, Százhalombatta, Törökbalint és Üröm, vagyis kilenc nagyközség vált a fővárosi agglomeráció részévé.

A Budai járás területéről kijelölt kilenc agglomerációs település lakossága a járás lélekszámának 65 százalékát tette ki. A Pest Megyei Tanács hatá-

rozatai nyomán 1969-ben Budakeszi és Érd, 1970-ben Biatorbágy, Budaörs, Pilisvörösvár, Solyvár, Tárnok, Törökbalint és Zsámbék, 1985-ben Üröm kapott nagyközségi rangot. 1985-ben Biatorbágyból kivált Herceghalom, és önálló községgé alakult.

*

(Részletek Hegyi János: *A Budakörnyéki Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet története* c. munkájából, Budakeszi, 2000.)

Egykor itt
ÁFÉSZ-bolt állt